

Bazı Kişisel Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek ve Atılmanın Karar Verme Stilleri ile İlişkisi*

S. Sonay GÜÇRAY**

ÖZET

Bu çalışmada bazı sosyo-demografik değişkenlerle, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılmanın karar verme stilleri ile olan ilişkisi incelendi. Bağımlı değişken hakkında veri toplamak üzere "Karar Verme Davranış Ölçeği", kullanıldı. Bağımsız değişkenlerle ilgili veriler ise; "Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Bireylerarası Davranış Ölçeği" ile toplandı. Örneklemi, Anadolu-Fen ve Genel Akademik liselerden seçkisiz örneklem yolu ile belirlenen 290 kız, 510 erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci oluşturdu. Bulgular; karar verme stilleri ile sosyal destek, atılma ve ele alınan sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu gösterdi. Uyumsal karar verme stili olan "Seçicilik Stili" sosyal destek ve atılmanın anlamlı bir şekilde yordadığı gözlemlendi.

ANAHTAR KELİMELEER: Algılanan Sosyal Destek, atılma, karar verme.

SUMMARY: *Relations Between Some Socio-Demographic Variables, Perceived Social Support from Family/Friends, Assertiveness and The Decision Response Style.*

In this study the relation between some socio-demographic variables, perceived degree of social support from the family/friends, assertiveness level and the decision making response styles has been examined. The dependent variable being the decision-making response style was measured by "Decision Behavior Questionnaire". Independent variables on the other hand were measured by "Perceived Social Support from Family-from Friends" and "The Scale for Interpersonal Behavior" questionnaires. Subjects were 290 female

and 510 male high school students. Findings revealed a significant relation between some personal variables, social support, assertiveness and decision making response styles.

KEY WORDS: *Perceived Social Support, assertiveness, decision-making.*

Karar verme en önemli yaşam becerilerinden biridir. Yerinde ve uygun verilmiş kararlar bireyin yaşamında olumlu değişimlere neden olurken, hatalı verilmiş kararlar yaşam yönelimini olumsuz yönde etkileyebilir. Gittikçe daha karmaşık hale gelen sosyal ilişkiler içinde bireyler sürekli problemler ve seçeneklerle yüzyüze gelmekte, kendileri için en uygun kararı vermek durumunda kalmaktadırlar. Genel olarak karar verme bilişsel bir süreçtir ve bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesi olarak anlaşılabilir.

Janis ve Mann'ın çatışma kuramına göre; önemli bir karar verme durumu birey için stres üreticidir. Üst düzeyde stres yetersiz bir kararın verilmesine yol açabilirken, orta düzeyde stres dikkatli bir şekilde karar verilmesine yardımcı olmaktadır (Loan, Trebilco, 1982; Mitchell, Krumboltz, 1984; Ormond, 1991). Çatışma kuramı, karar verirken yaşanan stresle ilgili beş temel başa çıkma modeli tanımlamaktadır. Bunlar;

1. Çatışmasız bağımlılık (Complacency-İlgisizlik): Bireysel olarak kişi karar verme gereğini önemsemediğinde stres düzeyi düşüktür ve tehdit algılanmadığı için karar değişmez.

2. Çatışmasız değişim (Unconflicted Change): Mevcut karara ilişkin değişikliklerdeki düşük stresle ilgilidir. Değişimde risk algılamayarak tüm alternatifler gözönüne alınmadan kararda değişikliklerin yapılması.

* II. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (Hacettepe Üniversitesi 6-8 Eylül, 1995) bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

3. Savunucu kaçınma (Defensive Avoidance): Değişme veya değişmemenin her ikisinde de riskler çok yüksek olduğunda kişi ortaya çıkan üst düzeyde stres etkisi ile karar vermekten kaçınır. Eğer birey bir çözüm bulma konusunda kötümser ise karar vermeyi erteleyerek çatışmadan kaçır, sorumluluğu başkasına yükler veya en az kötü olduğunu düşündüğü seçeneğe yönelir. Bu modelde stres düzeyi oldukça yüksektir.

4. Aşırı uyarılmışlık (Hypervigilance): Yüksek stres sonucu acele ile bir karara tutunmadır. Birey bir çözüm bulmak için zamanın yetersiz olduğunu düşünerek tereddüt ediyor ve panik yaşıyorsa acele ile bir seçeneğe tutunmakta ve panikle karar vermektedir. Bu dört model stresle başa çıkma uyumsuz-nörotik modellerdir.

5. Seçicilik stili (Vigilance): Beşinci ve en uyumsal stildir. Bu model kararsal çatışmanın başarılı bir şekilde çözümlenmesine yol açan dikkatli bilgi işleme ve orta düzeyde stresle ilişkilidir (Radford ve diğ. 1993). Eğer birey çözüm konusunda iyimser ise ve en son kararı vermeden önce dikkatli bir şekilde seçenekleri gözden geçirebileceğini ve sonucu değerlendirebilmek için yeterince zamanının olduğuna inanıyorsa kendisi için uygun olanı seçmeye yönelir. Seçicilik başa çıkma modelini kullanma ile bireyin benlik saygısı (iyi karar verme yeteneği ile ilgili öz saygı) arasında pozitif bir ilişki, "savunucu kaçınma" ve "aşırı uyarılmışlık" ile negatif yönde bir ilişki bulunmuştur (Mann ve diğ. 1989). Radford ve diğ. (1993), karar vermede yaşanan çatışmayı çözmek için kullanılan stratejilere ilişkin yaptıkları çalışmada, "kaçınma" ve "aşırı uyarılmışlık" modellerinin nörotizmle ilişkisini gözlemişlerdir.

Eğitim alanında son yıllarda yapılan araştırmalarda; bireylerarası ilişkiler, bilinçlilik, karar verme ve problem çözme becerileri gibi kompleks alanları içeren duyuşsal alanın (affective domain) incelendiği görülmektedir. Etkili karar verme stratejileri ve problem çözme becerilerini geliştirme eğitiminde önemli konulardandır. Bu konuda literatürde bir çok çalışma söz konusudur; fakat karar verme durumunda çatışmaya bağlı olarak yaşanan strese ilişkin tepki stilleri ve etkileyici faktörleri ele alan çalışmaların oldukça az olduğu gözlenmiştir. Karar vermede stresle başa çıkma öz saygı ve denetim odağı gibi değişkenlerin etkisi incelenmiş ve önemli oldukları gözlenmiştir. Orta ve geç ergenlik dönemindeki gençle-

rin daha küçük yaştakilere göre daha içsel denetimli oldukları ve bunun da uyumlu karar verme stilini kullanmada etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca karar verme stillerinin tercihi ile karar vermede öz saygı yönünden 15 yaşın kritik bir yaş olduğu, ileri yaşlarda yaşın belirleyici bir değişken olmaktan uzaklaştığı ifade edilmektedir (Maan ve diğ. 1989; Brown ve Mann 1991; Radford ve diğ., 1993).

Karar verme stratejileri ile ilgili Dodge ve Frame'in (Wentzel, 1991) yaptığı bir çalışmada mantıklı karar verme stilleri kullanma ve mantıklı problem çözme biçimlerinin sosyal ilişkilerdeki yeterlik ve uygun sosyal becerilere sahip olma ile bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Bir başka çalışmanın sonuçlarına göre (Ford, 1987 Ak: Wentzel, 1991) karşılıklı güvene dayanan ebeveyn-çocuk ilişkisinin problem çözme ve karar verme ile pozitif yönde ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Çocuklar üzerinde Pettit'in (1988) yaptığı araştırmada da sosyal yeterlik ile problem çözme becerilerinin ilişkili olduğu ve ailesel yaşantılar ile sosyal yeterliliğin problem çözmeyi yordadığı gözlenmiştir. Literatürle ilgili bu sonuçlardan hareketle, bu çalışmanın amacı; lise öğrencilerinin karar verme davranış biçimleri ile bunların arkadaş ve aileden algılanan sosyal destek ve bireylerarası davranışlarla ilişkisini incelemek, ayrıca bazı sosyo-demografik özellikler (cinsiyet, okul türü, kardeş sayısı, anne babanın eğitim düzeyi, anne-babanın mesleği) yönünden karar verme davranışlarında farklılaşma olup olmadığını belirlemektir. Genel çerçevesi bu şekilde belirlenen araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1.0. Öğrencilerin karar verme tepki stillerinde sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, okul türü, annenin çalışıp çalışmaması, kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi) bağlı bir farklılaşma var mıdır?

2.0. Öğrencilerin karar verme tepki stilleri ile aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlık arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

3.0. Öğrencilerin karar verme tepki stillerini yordamada aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlık düzeyinin katkısı var mıdır?

4.0. Karar verme tepki stilleri, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve atılganlık düzeylerinin yüksek ya da düşük olmasına bağlı bir değişme göstermekte midir?

YÖNTEM

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, Adana il merkezinden altı akademik lisenin öğrencilerinden oluşturulmuştur. Ölçeklerin yanıtlanmasında öğrencilerin yaptıkları bazı hatalar dolayısıyla 290 (% 36.25) kız, 510 (% 63.75) erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci örneklemin son şeklini oluşturmuştur (yaş $\bar{X}$ =16; ranj=14-19). Örnekleme dahil olan okullar ve cinsiyetlere göre öğrenci sayısı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo -1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Okul ve Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	KIZ		ERKEK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
OKULLAR						
Adana Anadolu Lisesi	88	37.29	148	62.71	236	29.5
Anafartalar Lisesi	52	32.10	110	67.90	162	20.25
Bilfen Lisesi	35	55.56	28	44.44	63	7.88
Baraj Lisesi	36	39.56	55	60.44	91	11.38
Erkek Lisesi	56	36.36	98	63.64	154	19.25
Fen Lisesi	23	24.47	71	75.53	94	11.75
TOPLAM	290	36.25	510	63.75	800	

Veri Toplama Araçları

Veri toplamada üç ölçek kullanılmıştır. Bağımlı değişken olan karar verme tepki stillerini belirlemek için "Karar Verme Davranış Ölçeği"nin "Karar Verme Tepki Stilleri" alt ölçeğinden yararlanıldı. Bağımsız değişkenlerle ilgili veriler ise "Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Bireylerarası Davranış Ölçeği" ile toplandı.

Karar Verme Davranış Ölçeği

Bu ölçeğin orijinali Radford ve Mann'ın (1993) "Decision Behavior Questionnaire" ölçeğidir. Ölçek; Karar Verme Tepki Stili (Decision Response Style), Karar Vermede Öz Saygı (Decisional Self-esteem) ve Karar Vermede Stres (Decisional Stress) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada sadece Karar Verme Tepki Stili Ölçeği (KTS) kullanılmıştır. Bu alt ölçek

Mann'ın (1982) "The Flinders Decision Making Questionnaires I-II ölçeğinden alınmıştır (Radford ve diğ., 1993). KTS, herbiri altı maddeden oluşan dört alt ölçek içermektedir. Bunlar sırasıyla; İlgisizlik (İS), Kaçınma (KS), Aşırı Uyarılmışlık (AS) ve Seçicilik (SS)'dir. Ölçek maddeleri 3 (Her zaman), 2 (Çoğunlukla), 1 (Bazen) ve 0 (Hiçbir zaman) kategorilerinden biri işaretlenilerek yanıtlanmaktadır. Puan yüksekliği ilgili karar verme stili kullanıldığına işaret etmektedir.

KTS ile İlgili Güvenirlik Çalışmaları:

Mann (1982) 40 yüksekokul öğrencisi ile yaptığı çalışmada test tekrar test güvenilirliği ile Cronbach alpha içtutarlık katsayılarını hesaplamıştır. İlgisizlik için $r = .48$ Cronbach alpha $.71$, Kaçınma için $r = .68$ Cronbach alpha $.77$, Aşırı Uyarılmışlık için $r = .47$ Cronbach alpha $.74$, Seçicilik Stili için $r = .62$ Cronbach alpha $.72$ 'dir (Mann, 1989). Araştırma kapsamında gerçekleştirilen geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ise (Güçray, 1996); KTS'nin altölçeklerine ilişkin Cronbach alpha içtutarlık değerleri $.42$ ile $.53$ arasında değişmektedir. Testin tekrarı güvenilirliği ise; sırasıyla $.62$, $.68$, $.71$ ve $.62$ olarak bulunmuştur.

KTS ile İlgili Geçerlik Çalışmaları:

Mann ve diğ. (1989) Karar Verme Tepki Stili Ölçeğinin yapı ve yordama geçerliğine ilişkin bir dizi çalışma yapmışlardır. Üniversite I. ve II. sınıflardan 95 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmalarda eğitsel doyum, ders seçiminde bağımsızlık, mesleki planlama ve seçenekler oluşturma gibi gerçek yaşam durumları ile alt ölçek puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Gerçek yaşam durumlarına ilişkin kararlar ile Kaçınma ve Aşırı Uyarılmışlık puanları arasında $-.33$ ile $-.43$ arasında, seçicilik stili ile eğitsel doyum ve eğitsel planlama arasında sırasıyla $.36$, $.39$ anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Araştırma kapsamında benzer ölçekler ve yapı geçerliği incelenmiştir. Ölçeğin Kuzgun'un (1993) Karar Stratejileri Ölçeği ile korelasyonları $.29$ ile $.46$ arasında değişmektedir. Uyumsal bir karar verme stili olan Seçicilik Stili ile Karar Stratejileri Ölçeğinin Bağımsız ve Mantıklı alt ölçekleri arasında $.30$ ile $.36$ 'lık anlamlı ilişkiler ($p < .01$) bulunmuştur. Madde ayırtıcılığı konusunda yapılan analizlerde KSO'nün Mantıklı alt ölçek puanlarına göre oluşturulan uç gruplar KTS'nin Seçicilik alt ölçeğinin herbir maddesinden aldıkları puanlar

açısından karşılaştırılmışlardır. Ölçek maddelerinin her iki uç grubu anlamlı düzeyde ($p < .01$) ayırdedebildiği görülmüştür (Güçray, 1996).

Bireylerarası Davranış Ölçeği (BDÖ)

Bu ölçeğin orijinali Arrindell ve Van der Ende (1985) tarafından "The Scale for Interpersonal Behavior" adı altında atılğan davranışın derecesini belirlemek amacıyla geliştirilen çok boyutlu bir ölçektir (Eskin, 1994). Bu çalışmada toplam puan kullanılmıştır. Ölçek 50 maddeden oluşmaktadır. Her madde belirli bir atılğan davranışla ilgili sıklığı ifade etmek için "Asla"dan "Daima"ya kadar değişen beş dereceli bir ölçek üzerinde puanlanmaktadır.

BDÖ ile ilgili Güvenirlik Çalışmaları

Eskin, ölçeğe ilişkin çalışmasını 200 lise ve yüksekokul öğrencisinden oluşan bir grupla yapmıştır. Öğrenci grubunun puanlarına ilişkin test-tekrar test güvenirligi toplam puan için .71, Cronbach alpha içtutarlık katsayısı ise .90 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen güvenirlilik çalışmasında ise (Cronbach alpha içtutarlık katsayısı, toplam puan için, .85 olarak bulunmuştur. Testin tekrarı güvenirligi ise, $r = .80$ 'dir.

BDÖ ile İlgili Geçerlik Çalışmaları

Eskin (1994) öğrencilerin BDÖ üzerinden tasarlanan atılğan öğrenciyi; zeki, sıcak, girişken, arkadaşları arasında sevilen ve sosyal ilişki kurmak istedikleri biri olarak tanımladıklarını belirtmektedir. Ayrıca "İntihar Eğilimi Ölçeği"ni kullanarak ölçüt geçerliğini incelemiştir. "Kişisel Sınırlılıkları Açıklama" ve "Olumlu Atılğanlık" alt ölçek puanları ile "İntihar Eğilimi" ölçeğinin "Olumsuz Kendilik Değerlendirmesi" ve "Saldırganlık" alt ölçek puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($r = .33, -.33, p < .05$).

Araştırma kapsamında ölçeğin ölçüt geçerliği incelenmiştir. UCLA Yalnızlık Ölçeği puanları ile BDÖ puanları arasındaki korelasyon $r = -.34$ olarak bulunmuştur. UCLA ölçeğine göre yalnızlık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerden oluşturulan uç gruplar BDÖ yönünden karşılaştırıldığında yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin atılğanlık düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir ($F = 17.46, p < .0001$).

Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASD-AL/AR)

Ölçeğin orijinali Procidano ve Heller'in (1983) bireyin çevresinden algıladığı destek, bilgi ve geri bildirim düzeyini belirlemek için geliştirdikleri "Perceived Social Support from Family, from Friends" ölçeğidir. Birbirinden bağımsız iki ölçekten oluşmaktadır. Her ölçekte 20'şer madde vardır. Puanlar 0 ile 20 arasında değişmekte, puan yüksekliği sosyal destek algısına işaret etmektedir.

Ölçeğe İlişkin Güvenirlik Çalışmaları

Procidano ve Heller'in (1983) çalışmasında, ölçeğin içtutarlığı Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek için .88, Aileden Algılanan Sosyal Destek için .90 olarak hesaplanmıştır. Testin tekrarı uygulamasında iki ölçek için de $r = .83$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarılma çalışmasını Eskin (1993) yapmıştır. Testin tekrarı güvenirligini Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek için .80, Aileden Algılanan Sosyal Destek için .90, içtutarlığını ise .76 ve .85 olarak bulmuştur.

Bu araştırma kapsamında yapılan güvenirlilik çalışmasında, ölçeğin KR-21 formülü ile hesaplanan içtutarlık katsayısı Aileden Algılanan Sosyal Destek için .60, Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek için .54 olarak bulunmuştur. Testi yarılama yöntemi ile hesaplanan güvenirlilik Aileden Algılanan Sosyal Destek için $r = .50$ Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek için $r = .47$ 'dir.

Ölçeğe İlişkin Geçerlik Çalışmaları

Procidano ve Heller'in (1983) yaptıkları faktör analizi her ölçeğin tek bir faktörle ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar, ölçeklerin ölçüt geçerliğini incelemiş, arkadaşlardan sosyal destek ve aileden sosyal desteğin olumsuz stres tepkileri ve psikopatolojik semptomlarla ters yönde ilişkili olduklarını göstermişlerdir. Yine; "İntihar Eğilimi Ölçeği" puanları ile "Aileden Algılanan Sosyal Destek" puanları arasında $r = -.48$ ve "Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek" puanları arasında $r = -.31$ negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlemiştir (Eskin, 1993). Araştırma kapsamında ölçek puanları ile UCLA Yalnızlık Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar ise; sırasıyla $-.24$ ve $-.27$ olarak hesaplanmıştır. UCLA ölçeğine göre yalnızlık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerden oluşturulan uç gruplar aile ve arkadaşlardan algılanan

sosyal destek yönünden karşılaştırılmıştır. Yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin aile ve arkadaşlarından algıladığı sosyal destek puanlarının da düşük olduğu gözlenmiştir (F: 5.82, $p < .05$, $p < .01$).

İşlem

Araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan Karar Verme Tepki Stilleri Bireylerarası Davranış Ölçeği ve Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ölçekleri, Kişisel Bilgi Formu ile birleştirilerek öğrencilere verilmiştir. Uygulama, 1994-1995 öğretim yılı bahar yarısında belirlenen okul ve sınıflarda tek oturumlar halinde, araştırmacı ve yardımcı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların tamamlanması ortalama 30 dakika süre almıştır. Her sınıftaki uygulamaların başlangıcında standart açıklamalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Özensizlik ve eksik kişisel bilginin sözkonusu olduğu kitapçıklar değerlendirme dışı bırakılarak 800 öğrencinin cevapları üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma ile elde edilen bulgular araştırma problemleri ile ilgili sorunların sırasına uygun olarak verilmiştir.

1.0. Sosyo-demografik değişkenler ve karar verme tepki stillerine ilişkin bulgular.

a) Cinsiyetlere göre karar verme tepki stillerinde bir farklılaşma olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan "t" testi sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2- Cinsiyetlere Göre KTS Altı Ölçek Puanlarının $\bar{X}$, S ve t Değerleri

KTS	KIZ			ERKEK			"t" değeri
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	
İlgisizlik	290	5.47	2.77	510	6.09	2.79	3.01*
Kaçınma	290	4.74	2.50	510	5.17	2.45	2.36*
Aşırı Uyarılmışlık	290	8.17	2.95	510	7.56	2.45	3.12*
Seçicilik	290	11.73	2.91	510	11.93	2.73	0.97*

** $p < .01$

Tablo 2'de görüldüğü gibi cinsiyetlere göre seçicilik stili puanlarında ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer tepki stillerinde cinsiyetlere göre

farklılaşma olduğu gözlenmektedir. İlgisizlik ve kaçınma stillerinde erkek öğrencilerin puanları kız öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Aşırı uyarılmışlık stilinde ise kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilerden yüksektir.

b) Okul türüne göre karar verme tepki stillerinde bir farklılaşma olup olmadığı "t" testi ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3- Okul Türüne Göre KTS Altı Ölçek Puanlarının $\bar{X}$, S ve "t" Değerleri

Okul Türü	Anadolu Fen Lisesi			Akademik Lise			"t" değeri
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	
İlgisizlik	330	5.59	2.71	470	6.06	2.84	-2.32
Kaçınma	330	4.86	2.52	470	5.12	2.44	-1.40
Aşırı Uyar.	330	7.56	2.65	470	7.94	2.66	-2.00*
Seçicilik	330	11.60	2.61	470	12.04	2.90	-2.23*

* $p < .05$

Sd=798

Tablo 3'de görüldüğü gibi kaçınma stili puanlarında Anadolu-Fen Lisesi öğrencileri ile Genel lise öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İlgisizlik, aşırı uyarılmışlık ve seçicilik stillerinde ise genel lise öğrencilerinin puan ortalamaları diğerlerinden anlamlı bir şekilde yüksektir.

c) Annenin çalışıp çalışmamasına göre karar verme tepki stillerinde bir farklılaşma olup olmadığı "t" test ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4- Annenin Çalışıp Çalışmamasına Göre KTS Puanlarının $\bar{X}$, S ve "t" Değerleri

Gruplar	Annesi Çalışıyor			Annesi Çalışmıyor			"t" değeri
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	
Karar Verme Tepki Stilleri							
İlgisizlik	189	5.50	2.59	611	5.98	2.84	4.14*
Kaçınma	189	4.77	2.52	611	5.09	2.46	1.62
Aşırı Uyarılmışlık	189	7.62	2.64	611	7.83	2.66	.43
Seçicilik	189	11.77	2.67	611	11.88	2.83	.16

* $p < .01$

Tablo 4'de İlgisizlik stili puanlarında annenin çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir farklılaşma olduğu gözlenmektedir. Annesi çalışmayan öğrenciler ilgisizlik stili diğerlerinden daha fazla kullanmaktadırlar. Diğer tepki stillerinde ise gruplar arasında fark bulunmamıştır.

d) Kardeş sayısına göre öğrencilerin karar verme tepki stili puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için öğrenciler dört grupta toplanarak tek yönlü varyans analizi uygulanmış, sonuçlar Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5- Kardeş Sayısına Göre KTS Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kardeş Sayısı	KTS	Yok	1-3	4-6	7+	F
			kardeş	kardeş	kardeş	
İlgisizlik	X	6.43	5.77	6.23	5.11	2.78*
	S	2.80	2.74	3.03	2.60	
Kaçınma	X	5.40	4.97	5.04	4.87	.63
	S	2.67	2.47	2.46	2.29	
Aşırı Uyarılmışlık	X	8.14	7.62	8.16	8.21	2.25
	S	2.43	2.67	2.60	2.95	
Seçicilik	X	11.67	11.74	12.31	11.87	1.47
	S	2.92	2.79	2.71	2.70	
	N	65	569	128	38	

*p<.05

Tablo 5'de görüldüğü gibi ilgisizlik stiline gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu, diğer tepki stili puanlarında gruplar arasında fark olmadığı gözlenmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için kullanılan "Fisher LSD" analizi; farkın tek çocuklarla yedi veya daha fazla kardeşi olanlar arasında olduğunu göstermiştir. Tek çocukların ilgisizlik stili puan ortalamaları çok çocuklu ailelerden gelen öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

e) Anne baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin karar verme tepki stili puanlarında bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için eğitim düzeylerine göre oluşturulan grupların puanlarına her alt ölçek için tek yönlü

varyans analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6- Anne-Baba Eğitim Düzeyine Göre KTS Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları Özet Tablosu

KTS	Annenin Eğitim Düzeyi		Babanın Eğitim Düzeyi	
	F	Önem Düzeyi	F	Önem Düzeyi
İlgisizlik	1.30	p>.05	1.75	p>.05
Kaçınma	2.07*	p<.05	1.11	p>.05
Aşırı Uyar.	1.86	p>.05	1.40	p>.05
Seçicilik	1.11	p>.05	.50	p>.05

*p<.05

Sd: 6 ve 793

Tablo 6'da annenin eğitim düzeyine göre kaçınma stili puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu, diğer alt ölçeklerde ise anne eğitim düzeyinin anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan "Fisher LSD" analizi anneleri okur-yazar olmayan öğrencilerle anneleri yüksek eğitilmiş olan öğrenciler arasında kaçınma stili ni kullanmada anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Anneleri okur-yazar olmayan öğrencilerin kaçınma stili puanları anneleri yüksek eğitilmiş olanlardan daha yüksektir. Baba eğitim düzeyine göre ise karar verme tepki stili puanlarında bir farklılaşma gözlenmemiştir.

2.0. Aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek, atılganlık ve karar verme tepki stilleri arasındaki ilişkilerle ilgili bulgular.

Tablo 7- Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek, Atılganlık ve Karar Verme Tepki Stilleri Puanları Arasındaki Korelasyonlar

Bağımlı Değişkenler	İlgisizlik	Kaçınma	Aşırı Uy.	Seçicilik
Bağımsız Değişkenler				
Arkadaşlardan Sosyal Destek	-.15**	-.20**	-.18**	.16**
Aileden Sosyal Destek	-.16**	-.16**	-.19**	.23**
Atılganlık	-.06	-.12*	-.09*	.21**

Sd: 798 **p<.01 *p<.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi uyumsuz karar verme tepki stilleri olan ilgisizlik, kaçınma ve aşırı uyarılmışlık stilleri ile sosyal destek ve atılma arasında negatif yönde, seçicilik stili ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

3.0. Karar Verme Tepki Stillерinin, Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Atılma Değişkenlerinden Yordanmasına İlişkin Bulgular.

Aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek, atılma ve karar verme tepki stilleri arasındaki korelasyonlar dikkate alınarak, karar verme tepki stillerinin yordanmasında sosyal destek ve atılmanın katkıları aşamalı regresyon analizi ile incelenmiştir. İlgisizlik stiline sosyal destek ve atılma değişkenlerinden yordanmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8- İlgisizlik Stiline Algılanan Sosyal Destek ve Atılma Değişkenlerinden Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Özet Tablosu

Yordayan Değişken	R	R ²	Yordamanın St. Hatası	F
Aileden Sosyal Destek	.16	.03	2.76	20.74**
Atılma	.22	.05	2.74	12.97**
Arkadaşlardan Sosyal Destek	.23	.06	2.73	11.50**

**p<.01 R-Çoklu Korelasyon Katsayısı R²-Açıkladığı Varyans

Tablo 8’de görüldüğü gibi aileden algılanan sosyal destek puanları ilgisizlik stili puanları üzerindeki toplam varyansın % 3’ünü açıklamaktadır. Bu katkı 1 ve 798’lik serbestlik dereceleri ile p<.01 düzeyinde anlamlıdır. İkinci aşamada işleme giren atılma ile birlikte her iki değişkenin toplam varyansın % 5’ni açıkladıkları görülmektedir. Atılmanın bu katkısı p<.01 düzeyinde anlamlıdır. Üçüncü aşamada ise arkadaşlardan algılanan sosyal destek puanları diğerleri ile birlikte toplam varyansın % 6’nı açıklayabilmektedir (sd= 1 ve 796; p<.01).

Kaçınma stiline sosyal destek ve atılma değişkenlerinden yordanmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9- Kaçınma Stiline Algılanan Sosyal Destek ve Atılma Değişkenlerinden Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Özet Tablosu

Yordayan Değişken	R	R ²	Yordamanın St. Hatası	F
Arkadaşlardan Sosyal Destek	.19	.04	2.61	29.19**
Aileden Sosyal Destek	.22	.05	2.43	21.05**

**p<.01 R-Çoklu Korelasyon Katsayısı R²-Açıkladığı Varyans

Tablo 9’da görüldüğü gibi ilk aşamada işleme giren arkadaşlardan sosyal destek kaçınma stili üzerindeki toplam varyansın % 4’nü açıklayabilmektedir. Bu katkının 1 ve 798’lik serbestlik dereceleri ile p<.01 düzeyinde anlamlı olduğu gözlenmiştir. İkinci aşamada işleme giren aileden algılanan sosyal destekle birlikte her iki değişken toplam varyansın % 5’ni açıklamaktadırlar. Aileden sosyal destek algısının bu katkısı 2 ve 797 serbestlik dereceleri ile p<.01 düzeyinde anlamlıdır.

Aşırı uyarılmışlık stiline sosyal destek ve atılma değişkenlerinden yordanmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10. Aşırı Uyarılmışlık Stiline Algılanan Sosyal Destek ve Atılma Değişkenlerinden Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Özet Tablosu

Yordayan Değişken	R	R ²	Yordamanın St. Hatası	F
Arkadaşlardan Sosyal Destek	.19	.04	2.61	29.19**
Aileden Sosyal Destek	.22	.05	2.60	20.46**

**p<.01 R-Çoklu Korelasyon Katsayısı R²-Açıkladığı Varyans

Aşırı uyarılmışlık stiline de birinci aşamada aileden sosyal destek puanlarının bu değişken üzerindeki toplam varyansın % 4’nü açıklayabildiği gözlenmiştir (sd= 1 ve 798; p<.01). İkinci aşamada arkadaşlardan algılanan sosyal destek işleme girmektedir. Her iki değişken birlikte toplam varyansın % 5’ni açıklamaktadırlar (sd=2 ve 797; p<.01).

Uyumsal bir karar verme stili olan seçicilik stiline bağımsız değişkenlerden yordanmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 11- Seçicilik Stilinin Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Atılganlık Değişkenlerinden Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Özet Tablosu

Yordayan Değişken	R	R ²	Yordamanın	
			St. Hatası	F
Aileden Sosyal Destek	.23	.05	2.72	44.03**
Atılganlık	.29	.08	2.68	35.23**

**p<.01 R-Çoklu Korelasyon Katsayısı R²-Açıkladığı Varyans

Tablo 11'de görüldüğü gibi aileden algılanan sosyal destek puanları seçicilik puanları üzerindeki toplam varyansın % 5'ni açıklayabilmektedir (sd=1 ve 798; p<.01). İkinci aşamada atılganlık işleme girmektedir. Her iki değişken birlikte toplam varyansın % 8'ni açıklamaktadırlar. Atılganlığın bu katkısı anlamlıdır (sd=1 ve 797; p<.01).

4.0. Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Atılganlık Düzeyinin Yüksek ya da Düşük Olmasının Karar Verme Stilleri ile Olan İlişkisi Konusundaki Bulgular.

Aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlık düzeyinin yüksek ya da düşük olmasının karar verme tepki stilleri ile ilişkisi uç gruplar oluşturularak 2x2x2 faktörlü varyans analizi ile incelenmiştir. Uç gruplar; sosyal destek ve atılganlık ölçek puan ortalamalarının 1/2 standart sapma üstünde ve altında olanlardan oluşturulmuştur. Her tepki stili için yinelenen analizler sonucunda; aileden algılanan sosyal desteğin ilgisizlik stili üzerinde anlamlı bir temel etki oluşturduğu görülmüştür (F=10.13; Sd=1 ve 372; p<.01). Yüksek düzeyde aileden sosyal destek algılayan öğrenciler ilgisizlik stilini düşük ailesel destek algısı olanlardan daha az kullanmaktadırlar. Kaçınma stilinde arkadaşlardan algılanan sosyal destek anlamlı bir etkiye sahiptir (F=6.77; Sd=1 ve 327; p<.01). Arkadaşlardan düşük sosyal destek algısı olan öğrenciler karar verme durumunda savunucu kaçınma stilini yüksek sosyal destek algılayanlardan daha fazla kullanmaktadırlar. Aşırı uyarılmışlık stilinde ise; arkadaş ve aileden algılanan sosyal desteğin ayrı ayrı anlamlı temel etkileri olmasına rağmen (F=7.79; Sd=1 ve 327; p<.01) (F=4.60; p<.05) bu iki değişkenin aşırı uyarılmışlık stili puanları üzerinde anlamlı bir ortak etki göstermedikleri gözlenmiştir. Seçicilikte ise aileden algılanan sosyal destek ve atılganlığın (F=13.44; Sd=1 ve 327; p<.01) (F=3.70; p<.05) ayrı ayrı anlamlı bir etki oluşturdukları gözlenmektedir. Bu değişkenlerin ortak etkileri ise önemli değildir. Bu sonuçlara göre, sosyal destek algısı yüksek olanlar ile üst düzeyde atılgan davranışları olanlar uyumsal bir karar verme stili olan seçicilik stilini kullanmaktadırlar.

TARTIŞMA

Uyumsuz tepki biçimleri olarak değerlendirilen ilgisizlik, aşırı uyarılmışlık ve kaçınma stillerini kullanmada cinsiyetlere bağlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Erkek öğrenciler ilgisizlik ve kaçınma stilini kullanırken, kız öğrenciler daha çok aşırı uyarılmışlık karar verme stilini kullanmaktadırlar. Kuzgun (1993) karar stratejilerine ilişkin çalışmasında kızların kararsız tepki biçimlerini kullandıklarını erkeklerin ise, daha içtepesel stratejilere yönelik olduklarını gözlemiştir. Uyumsal bir stil olan seçicilikte ise cinsiyetlere göre farklılaşma gözlenmemiştir. Mann'ın (1993) Japon öğrencilerle yaptığı çalışmanın sonuçları bu çalışmanın bulguları ile tutarlık göstermektedir. Japon erkek öğrencilerin ilgisizlik ve kaçınma stillerini kız öğrencilerden daha fazla kullandıkları gözlenmiştir.

Fen ve Anadolu lisesi öğrencilerinin uyumsuz karar verme stillerini genel lise öğrencilerinden daha fazla kullandıkları ortaya çıkmıştır. Beklentinin tersine uyumlu karar verme stili olan seçiciliği ise, genel lise öğrencilerinin daha fazla kullandıkları gözlenmiştir. Bu bulgu tartışmaya açıktır.

Anneleri bir iş ve meslek sahibi olmayan öğrencilerin uyumsuz-nörotik ilgisizlik stilini anneleri çalışan öğrencilerden daha fazla kullandıkları görülmüştür. Aile içi etkileşim ve sosyal yaşantıların birey üzerinde etkili olabileceği araştırmalarla ortaya konmuştur. Pettit (1988) ve Barone (1991) erken ailesel yaşantıların ve et-

kileşim biçiminin bireyin problem çözme becerilerini yordadığını ifade etmektedirler. Diğer bir sonuç, anneleri okur-yazar olmayan öğrencilerin uyumsuz kaçınma stili anneleri yüksek eğitimli öğrencilerden daha fazla kullandıklarını göstermektedir. Kaçınma stili, karar verme sorumluluğunu almak istememe, sorumluluğu başkasına yükleme, mantığa bürünme şeklinde savunmalar içermektedir. Bu çalışmada baba eğitim düzeyine göre karar verme tepki stillerinde bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir. Anne-Baba çocuk etkileşimi ile karar verme tepki biçimlerinde anne babanın model olabileceği konusunda bulgular sözkonusudur. Brown ve Mann (1991); kızların anneleri, erkeklerin babaları ile karar verme konusunda benzeştiklerini ileri sürmüşlerdir.

Umursamazlık ve karar verme gereğini ciddiye alma olarak betimlenen ilgisizlik stili ailenin tek çocuğu olan öğrencilerin daha fazla kullandıkları gözlenmiştir. Bu sonuç aile içi etkileşim biçimi ve erken çocukluk yaşantılarını vurgulayan Pettit (1988) ve Barone'in (1990) bulguları ile tutarlıdır.

Beklentiye uygun olarak, algılanan sosyal destek ve atılğanlık değişkenleri uyumsuz karar verme stilleri ile negatif yönde, uyumsal seçicilik stili ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bu sonuçlar, bireylerarası ilişkilerdeki güven, sosyal problem çözme ve karar verme arasında pozitif ilişkiler olduğunu ortaya koyan Wentzel (1991), Elliot ve Gramling'in (1990) bulguları ile tutarlıdır. Lakey ve Dickinson (1994), sosyal destek algısının sosyal ortamdaki bilgi işleme sürecini etkilediğini, çevreye ait negatif algıların yeni durumlara genellenebileceğini ileri sürmektedirler. Yüksek sosyal destek algısına sahip kişilerin yeni uyaranları daha olumlu bir şekilde yorumladıkları ve daha iyi bir bellek gücü gösterdikleri belirtilmektedir. Atılğanlık düzeyi de yükseldikçe uyumlu karar verme stili kullanma olasılığı artmaktadır.

Bu ilişkilerden hareketle yapılan analizlerde karar verme tepki biçimlerinin; arkadaş ve aileden algılanan sosyal destek ve atılğanlıktan anlamlı düzeyde yordandığı gözlenmiştir. Özellikle aileden algılanan sosyal desteğin karar verme davranış biçimlerinin belirlenmesinde önemli olduğu bu çalışmanın bulguları ışığında

söylenbilir. Araştırmacılar (Barone ve diğ., 1990; Brown ve Mann, 1991; Lakey ve Dickinson, 1994) algılanan sosyal desteğin, bilgi işleme sürecini etkileyerek yeni durumlara ilişkin karar verme biçimini etkileyeceğini ve beklentilerin genellenebileceğini ileri sürmektedirler. Aynı zamanda algılanan sosyal destek ve sosyal yeterliğin, yeni uyarıcı durumlarında yorumu etkileyen zihinsel bir yapı olarak aktivite gördüğü ileri sürülmektedir. Sosyal destek ve atılğanlığın karar vermede yaşanan stres üzerinde özellikle etkili olduğu ve ortaya çıkan stres yoğunluğunun karar verme tepki biçimini belirlediği anlaşılmaktadır. Bu sonuç Elliot ve Gramling'in (1990) kişisel atılğanlık ve sosyal destek ilişkisinin stres koşulları altında bireyin davranışına olan etkisini incelediği araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Uyumlu karar verme biçimi olan seçicilik üzerinde hem aileden algılanan sosyal desteğin hem de atılğanlık düzeyinin anlamlı düzeyde bir etki oluşturduğu gözlenmiştir. Uyumsuz karar biçimlerinde ise atılğanlıktan çok arkadaşlardan ve aileden algılanan sosyal desteğin etkili olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada ele alınan sosyal destek algısı ve atılğanlık değişkenlerinin dolaylı olarak karar verme süreci olduğu söylenbilir. Sosyal destek ve atılğanlığın bireyin algısal dünyasının niteliğini etkileyerek yeni uyarıcı durumlarda bireyin durumu değerlendirmesini ve karara ulaşmasını etkileyen bilişsel bir yapı olarak işlev gördükleri ifade edilebilir.

Öğrencilere bilimsel düşünme alışkanlığı, problem çözme ve karar verme becerileri ile uygun tutumlar kazandırma eğitimin temel amaçlarından biridir. Eğitim programlarında amaç olarak ifade edilmesine rağmen program içerikleri bu amaçlarla uygunluk göstermemektedir. Gençleri geleceğe hazırlama sürecinde yaşamsal önemi olan bu becerilerin kazandırılması eğitim ortamlarında sadece ders programları ile gerçekleştirilebilecek bir konu değildir. Okul rehberlik programları öğrencileri girecekleri ortamlara hazırlamak amacıyla benlik algılarını, akademik kapasitelerini, karar verme becerilerini, bireylerarası ilişkilerini yaşam olayları ile başa çıkma yeterliliklerini geliştirmelerine yardım edecek şekilde düzenlenmeli ve somut çalışmalara yönelmelidir.

KAYNAKLAR

- Barone, C., Aguirre-Deandreis, A.I. and Trickett, E.J. (1990) Means-ends problem-solving skills, life stress, and social support as mediators of adjustment in the normative transition to high school. **American Journal of Community Psychology**. 19(2): 207-225.
- Brown, J.E., Mann, L. (1991) Decision-making competence and self-esteem: A comparison of parents and adolescents. **Journal of Adolescence**. 14(4): 363-371.
- Elliot, T.R., Gramling, S.E. (1990) Personal assertiveness and the effects of social support among college students. **Journal of Counseling Psychology**. 37(4): 427-436.
- Eskin, M. (1994₁) Suicidal Behavior as Related to Social Support and Assertiveness among Swedish and Turkish High School Students: A Cross-Cultural Investigation. Doctoral Thesis. Stockholm University. Sweden.
- .....(1994₂). Social perceptions of assertion versus non-assertion among Turkish adolescents: The role of gender. Paper presented at the XII Congress of Cross-Cultural Psychology, Pamplona, Spain, July 24-27, 1994.
- .....(1993) Reliability of the Turkish version of the perceived social support from friends and family scales, scale for interpersonal behavior, and suicide probability scale. **Journal of Clinical Psychology**, 49(4):515-522.
- Güçray, S.S.(1996) KDÖ-Karar Verme Davranışları Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. **Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi** 2(14):60-68.
- Kuzgun, Y. (1993) Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standartizasyonu. **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Ed: Rüveyde Bayraktar. Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Lakey, B., Dickinson, L.G. (1994) Antecedents of perceived support: Is perceived family environment generalised to new social relationships? **Cognitive Therapy and Research**. 18(1): 39-53.
- Locan, J.J., Trebilco, G.R. (1982) Decision-making skills and vocational maturity among adolescents paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. ERIC.
- Mann,L., Burnett, P., Beswick G. (1989)Validation of the Flinders Decision Making Questionnaire on course decision making by students. **Australian Psychologist**. 24(2): 285-292.
- Mitchell, L.K., Krumboltz, J.D. (1984) Research an human decision making: Implications for career decision making and counseling. Ed: Brown S.D., Lent R.W. **Handbook of Counseling Psychology**. A Wiley-Interscience Publication. 238-280.
- Ormand, C. (1991) A metacognitive analysis of decision making in adolescence. **Journal of Adolescence**. 14(3): 275-291.
- Pettit, G.S. (1988) Early family experience social problem solving patterns and children's social competence. **Child Development**. 59(1):107-120.
- Procidano, M.E., Heller, K. (1983) Measure of perceived social support from friends and from family: There validation studies. **American Journal of Community Psychology**. 11(1): 1-24.
- Radford, M.H.B., Mann, L. and Ohta, Y. (1993) Differences between Australian and Japanese students in decisional self-esteem, decisional stress and coping styles. **J. of Cross-Cultural Psychology**. 24(3): 284-298.
- Wentzel, K.R. (1991) Relations between social competence and academic achievement in early adolescence. **Child Development**. 62(5): 1066-1078.